

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»
Музей історії освіти Київщини

Київщина: історія рідного краю

**Матеріали обласної науково-практичної конференції
«Красзнавчі читання імені Лаврентія Похилевича»**

25 квітня 2019 року

**Біла Церква
2019**

УДК 908(477.41)

Київщина: історія рідного краю: матеріали обласної науково-практичної краєзнавчої конференції "Краєзнавчі читання імені Лаврентія Похилевича" упорядники: В. С. Перерва, О. Д. Рокицька. – Біла Церква: КНЗ КОР «КОПОПК», 2019. – 156 с.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою КНЗ КОР "Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів"
(протокол № 2 від 12 березня 2019 року)*

Рецензенти: *Д. І. Пащенко*, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів", доктор педагогічних наук, професор;
Д. О. Карпусь, доцент кафедри теоретико-правових та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського Національного аграрного університету, кандидат історичних наук

Літературний редактор *С. І. Мірошник*, доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів", кандидат педагогічних наук

У збірнику представлено систематизовані матеріали, презентовані науковцями, освітянами, краєзнавцями, музеєзнавцями Київщини в ході обласної науково-практичної краєзнавчої конференції "Київщина: історія рідного краю". На основі архівних, історичних та науково-педагогічних джерел висвітлено особливості становлення та функціонування закладів освіти в різні періоди розвитку, історію міст і сіл, етнічно-історичні та культурно-освітні процеси краю в ХІХ – ХХ століттях, особливу увагу приділено яскравим особистостям, які працювали в різні періоди на Київщині, та сучасним героям-захисникам рідного краю.

Видання призначене для науково-педагогічних працівників, краєзнавців, учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, методичних працівників, студентів закладів вищої освіти, усіх тих, кому не байдужі питання історії рідного краю.

© Перерва В.С., Рокицька О.Д.,

© КОПОПК, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ОСВІТИ КИЇВЩИНИ ВІД НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ	6
Перерва В. С. Джерельна практика шкільного історика.....	6
Букет Є. В. Спогади про арешт Забуянських школярів (з історії визвольних змагань українського народу на Київщині).....	10
Бондар А. В. Особливості розвитку жіночої гімназійної освіти Білої Церкви в 1869-1916 роках.....	16
Стародуб О. В. Ансамбль Білоцерківської гімназії: розбудова й поточний ремонт.....	23
Рокицька О. Д. Захар Фіалковський і Ничипір Миколенко – репресовані керівники Київського обласного відділу народної освіти.....	27
Кривич Л. А. Історія освіти села Самгородок.....	33
Сердюк О. В. Столітня історія моєї школи.....	37
Герасименко О. О. Історія освітнього закладу в селі Бране Поле в ХІХ-ХХ століть.....	39
Рудич Л. Д. Історія Бориспільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 імені Юрія Головатого.....	42
РОЗДІЛ 2. ЕТНІЧНО-ІСТОРИЧНІ ПРОЦЕСИ КРАЮ	46
Степеніцька О. М. Археологічні дослідження етнічно-історичних процесів у Фастівському краї періоду V – ХІІ століть.....	46
Семашко Я. Й. Зовнішньо-політичні відносини Русі з кочовими народами на Пороссі періоду Х-ХІІІ століть.....	50
Макарчук В. В. Правові засади діяльності Білоцерківського реєстрового полку в Українській гетьманській державі (Війську Запорозькому).....	54
Чернецький Є. А. Рід Карловських (Кавровських) з Миколаївки Канівського повіту.....	56
Нагайко К. М. Етнографічна та краєзнавча діяльність представників Київської Української Громади (1860-1870).....	60
Білоцький М. М. Новосілки: з глибини віків.....	64
Жлуктенко Н. В. Історія села Балико-Щучинка на Київщині.....	70
Ярошевич А. П. Шкарівка: минуле та сучасність.....	76
РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ НА КИЇВЩИНІ	83
Нікітіна В. В. Підручники ХVІІІ-ХІХ століть: їх роль і значення в навчальному процесі граматичних класів Переяславського колегіуму.....	83
Плівачук К. В. Сквирянин Карло Васильович Болсуновський: грані наукової творчості.....	88
Ярмола О. В., Велика К. І. Юрій Будяк (Покос) – письменник і громадянин: між реальним життям та легендами.....	94
Будугай О. Д. Внесок краєзнавця і поетеси Наталії Павлик у дослідження літературного процесу в ХХ-ХХІ століть на Переяславщині.....	95
Будугай А. О. Григорій Верба як знаний на Київщині педагог і краєзнавець.....	99
Шкляр А. К. Фастівський письменник-дисидент М. Г. Глухенький.....	106

Ратошнюк В. В. Розвиток видавничої справи у Фастівському державному краєзнавчому музеї.....	109
Дакал Т. А. Фастівський державний краєзнавчий музей – осередок культурного та громадського життя.....	113
Яременко Л. В. Світлиця пам’яті поколінь – історико-краєзнавчий музей школи.....	119
РОЗДІЛ 4. ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ – НАШІ ЗЕМЛЯКИ. ГЕРОЇЗМ ЗАХИСНИКІВ РІДНОГО КРАЮ	124
Нагайко Т. Ю. Петро Панфілович Дремлюга – митець, педагог, патріот.....	124
Шепелявенко Т. Г. Народжені Україною. Мій земляк Борис Рогоза – творець української держави.....	128
Ткачук А. В. Імення, що відродилось через століття.....	132
Біла К. І. Творець Германівського відродження.....	139
Ципуга В. І. Видатні євреї міста Білої Церкви.....	141
Ренкас В. Г. Нові імена на Алеї Героїв.....	145
Некрасова І. М. В. М. Пантюшенко – приклад мужності й героїзму, педагог патріот, учасник Революції Гідності	148
Угнівенко С. А. Герої творять дійсність – сучасність творить героїв.....	152

К. В. Плівачук, К. Ф. Бондарчук, О. А. Поліщук. – Сквиря, 2018. – 278 с.

19. Цимбалюк В. І. Від гімназії до ліцею / В. І. Цимбалюк. – Біла Церква, 2009. – С. 22–23.

20. Юрївський літопис / Науково-популярне історичне видання Білоцерківського державного краєзнавчого музею. – Біла Церква, 1996. – №1. – С. 14.

Ярмола О.В.,

*доцент кафедри теоретико-правових та суспільно-гуманітарних наук
Білоцерківського національного аграрного університету*

Велика К.І.,

*асистент кафедри іноземної філології
Білоцерківського національного аграрного університету*

Юрій Будяк (Покос) – письменник і громадянин: між реальним життям та легендами

Постановка проблеми. Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Особистість видатного українського літературного і громадсько-політичного діяча Юрія Яковича Будяка (Покоса) в останні роки привертає до себе все більше уваги як істориків-дослідників, так і широкої громадськості. Ще за часів радянської України його ім'я увійшло до культурної спадщини нашого народу. Так, зокрема, у 1988 році Будяку Юрію Яковичу присвячена хоча і невеличка, проте окрема стаття в першому томі Української літературної енциклопедії [1].

Від початку 1990-х років і до сьогодні маємо низку різноманітних за ступенем дослідження публікацій (наукових статей, газетних та журнальних публікацій, матеріалів електронних ресурсів), які з'явилися як у нашій країні, так і за її межами [2-9]. Проте деякі відомості про життя і діяльність Ю. Будяка (Покоса) різняться у різних публікаціях. Зокрема, наприклад, це стосується дат народження і смерті. Так, в одних публікаціях наявна дата народження – 1878 рік [2; 5; 8], а в інших – 1879 рік [1; 6; 7; 9]. Деякі автори, не маючи можливості надати перевагу жодній з цих дат, наводять їх дві [3; 8]. Зокрема, Кость Бондаренко в нарисі "Врятувати Черчилля. Український поет узав у полон майбутнього прем'єра", який був розміщений 24 березня 2011 року на електронному ресурсі "Історична правда", зокрема зазначає: "До сих пор не известна точная дата рождения Юрия Яковлевича Покоса, позже выступающего под псевдонимом Юрий Будяк. В одних источниках указывается 1878 год, в других – 1879-й".

Так само й дата смерті Ю. Будяка (Покоса) одними авторами визначається як 1942 рік [1; 3; 5; 8; 9], іншими – 1943 рік [2; 4; 7]. На нашу думку, така прикра ситуація є певною неповагою до цього видатного українця. Тому **метою нашого дослідження** є уточнення деяких біографічних даних Юрія Яковича Будяка (Покоса).

Особистість Юрія Будяка-Покоса часто привертає до себе увагу саме з точки зору його участі в англо-бурській війні та врятування ним військового журналіста й майбутнього прем'єр-міністра Великої Британії Уїнстона Черчилля, що й перетворюється на головну подію його життя [2; 3; 4; 5; 9]. Проте особистість Юрія Яковича є безумовно більш глибокою й самодостатньою, тож його життєвий шлях потребує додаткового й більш детального дослідження.

Важливим етапом життєвого шляху Юрія Яковича Будяка (Покоса) було його перебування на теренах Білоцерківщини. За деякими даними він у 1916-1924 роках мешкав у Білій Церкві на вулиці Гетьманській [2]. Окрім цього, як відомо, Юрій Якович був тричі заарештований радянськими органами безпеки: у 1922, 1924 та 1935 роках. При цьому звинувачення, зокрема, ґрунтувалися саме на "білоцерківському" періоді його життя. Проте, як засвідчено в деяких біографічних нарисах сучасних авторів, "білоцерківський" період або взагалі не згадується, або йому не приділяється належної уваги [1; 4; 9].

Тому, на нашу думку, не дивлячись на численні дослідження й публікації, які присвячені життю, літературній та громадській діяльності Юрія Яковича Будяка (Покоса), сьогодні існує нагальна потреба в аналізі та узагальненні опублікованих матеріалів, а також у

більш детальному залученні архівних джерел, зокрема матеріалів Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Галузевого державного архіву Служби безпеки України для реконструкції життєвого і творчого шляху видатного українця.

Список використаних джерел

1. Довгалюк П. М. Будяк Юрій Якович [Електронний ресурс] // Українська літературна енциклопедія : В 5 т. / редкол. : І. О. Дзевєрін (відповід. ред.) та ін. – К. : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – Т. 1 : А-Г. – Режим доступу : <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/ule18.htm>.
2. Бондар А. В. Історія Першої Білоцерківської гімназії в особах / А. В. Бондар, Б. М. Смуток. – Біла Церква : Пшонківський О. В., 2012. – С. 62–66.
3. Передерій І. Г. Юрій Будяк (Покос) – український освітянин і літератор, який вплинув на світову історію / І. Г. Передерій, О. Я. Домаренко // Репресована культура України : регіональний вимір : матеріали Всеукр. наук.-практ. Internet-конф. (9 квітня 2015 року) / Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава : ПолтНТУ, 2015. – С. 59–65.
4. Бондаренко К. Врятувати Черчілля. Український поет узяв у полон майбутнього прем'єра [Електронний ресурс] / К. Бондаренко. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/digest/2011/03/24/33035/>.
5. Грицун Р. "Капітан Зірвіголова". Як поет із Полтавщини воював проти Англії та рятував прем'єра Черчилля [Електронний ресурс] / Р. Грицун. – Режим доступу : <https://tribuna.pl.ua/news/kapitan-zirvigolova-yak-poet-iz-poltavshhini-voyuavv-proti-angliyi-ta-ryatuvav-prem-yera-cherchillya/>.
6. Будяк Юрій Якович [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Будяк_Юрій_Якович.
7. Будяк Юрій Якович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1539>.
8. Доленко В. Українець що врятував Черчілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_67.html.
9. Висота А. Як Юрій Будяк врятував Вінстона Черчілля [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://svitoch.in.ua/949-anatoliy-vysota-yak-yuriy-budyak-vryatuvav-vinstona-cherchylya-2-3-2018-r.html>.

Будугай О. Д.,

доцент кафедри іноземних мов Білоцерківського Національного аграрного університету, кандидат філологічних наук

Внесок краєзнавця й поетеси Наталії Павлик у дослідження літературного процесу ХХ-ХХІ століть на Переяславщині

Наталія Павлик

Наталія Павлик – етнограф-поетеса:

З'єдналися в одне дослідник і митець.

В поезії вона – вже коронована принцеса,

В музеї одягу – прекрасного співець.

Андрій Будугай

Постановка проблеми. Тонкий лірик і мислитель В. Базилевський у праці "Поет у вісімдесят" писав, що професійні філологи позбавлені насолоди бути просто читачами, оскільки вони сприймають текст водночас і як читачі, і як критики, "двома парами очей". Знана на Київщині та за її межами поетеса і краєзнавець Наталія Павлик не тільки порадувала шанувальників лірики своїми самобутніми збірками інтимної поезії, але й здійснила складний літературознавчий аналіз творчості земляків-переяславців на зламі ХХ-ХХІ століть.

Результати дослідження побачили світ у науковій праці "Павлик Н. М. Література Переяславщини. Сучасність: літературно-критична монографія. – Переяслав-Хмельницький: